17

DISSERTATIO MEDICA INAUGURALIS, DE

IALO HYSTERICO:

QUAM,

ANNUENTE SUMMO NUMINE,

Ex Auctoritate Reverendi admodum Viri

ULIELMI ROBERTSON, D. D.

ADEMIAE EDINBURGENAE PRAEFECTI,

NEC NON

Amplissimi SENATUS ACADEMICI *consensu,*
Et nobilissimae FACULTATIS MEDICAE *decreto;*

PRO GRADU DOCTORATUS,

MISQUE IN MEDICINA HONORIBUS ET PRIVILEGIIS
RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS,
ERUDITORUM EXAMINI SUBJICIT

OLUS RICHARDSON, SCOTO-BRITANNUS.

Ad diem 21 Januarii, hora quarta post meridiem.

EDINBURGI:
V. RUDDIMAN. J. RICHARDSON. et Socios.
M.DCC.LXIII.

HONORANDO ET EXIMIO VIRO

IOANNI MURRAY

DE STROWAN;

PUBLICO AD REGNI COMITIA LEGATO:

NOBILISSIMI PRINCIPIS

JACOBI ATHOLIAE DUCIS

GENERO AC FRATERNO FILIO:

TALIBUS CLARO, SED CLARIORI VIRTUTIBUS:

ARTIUM LIBERALIUM,

SIVE IN OTIO, SIVE IN NEGOTIIS,

PATRONO:

MORUM ELEGANTIA VITAEQUE DIGNITATE

IMPRIMIS ILLUSTRI:

SCE SUORUM IN MEDICINA STUDIORUM

PRIMITIAS

CONSECRAT

CAROLUS RICHARDSON.

DISSERTATIO MEDICA INAUGURALIS,

DE

MALO HYSTERICO.

OMNIUM morborum, quibus genus humanum exercetur, nullus frequentior, aut magis variat, quam iſte, qui vulgo Hyſtericus dicitur. HOFFMANNUS malorum Cohortem eum adpellat; adeoque vix malum quicquam eſt, quin ſolerti ingenitamine ſimulare queat, ut ſummo ſaepe ingenii acumine, diligentiſſima obſervatione opus ſit, ut haec aliis multis et diverſam curationem requirentibus, diſcernere quis velit. Vix in duabus mulieribus eandem faciem induit, quin et in eadem ſaepe aliis temporibus alius quoque ejus habitus erit. Cum igitur hujus morbi omnia tam ſimilia, vaga et contraria ſeſe oſtendant, acceſſiones, ita nulla lege, ordine nullo fiant, ut ipſe SYDENHAMUS, ad nullius formae conſtantis quicquam, redigere potuerit (*a*), hiſtoriam morbi perficere ut difficillimum ſit neceſſe eſt.

A Hic

(*a*) Sydenham. Epiſt. ad G. Cole.

Hic morbus variis nominibus adpellatus eſt, a Graecis Υσλερικη, γνιξ, η απνοια της υσλερας; a Romanis, Praefocatio ſeu Strangulatio uteri. Praeter haec, alia ab aliis ſcriptoribus, prout in opinionum et rationum de eo diverſitate ſinguli fuerunt, ex occaſione inventa ſunt; qualia ſunt, Perfrigeratio flatuoſa, Syncope frigida, Epilepſia uterina, Affectus uterinus, Malum hyſtericum.

Quorum omnium aptam morbi ſignificationem nullum exhibet. Nec facilis equidem, fateor, inventu vox eſt, et forſitan omnino nequit, quae tam incertam rem certiore nota diſtinguat. Nobis prae caeteris arridet HOFFMANIANUM illud *ſpaſmodicus convulſivus morbus*, cui adjectum *Hyſtericus* vocem velim, quo certius aliis hic morbus ſpaſmodicis diſtinguatur.

SYMPTOMATUM ENUMERATIO.

PAULO ante acceſſionem, hebetari mulieris ſenſus, totum corpus moleſtia affici, ſolent, pallescit vultus, idemque totus ſuffundi animi dolore videtur: tum frontem, tempora et oculos, dolor vehemens invadit, lacrimae effunduntur, tenebrae oculis objiciuntur, palpitat cor, pulſus arteriarum inaequalis, durus et interciſus. His ſuccedunt lumborum dolor, cum maximo totius corporis frigore: venter dureſcens, aut inflatur, aut contrahitur; et, ſive hoc, ſive illud, factum est umbilici

umbilicus intro retrahitur: hypochondrion si-
nistrum, regioque epigastrica quasi vi distenta per-
cipiuntur: quorum distentio magis atque magis
arctata in globum cogitur, isque sensim ad guttur
aspirans mulierem prope strangulat. Hoc tempo-
re arteriarum pulsus vix sentitur; interrumpitur
vox, crebrior spiritus fit, et pene supprimitur:
quibus interdum malis antecedunt, ventris mur-
mura, dolores cum certis locis contenti, tum per
ventrem et partes musculosas passim vagantes, ar-
tumque, invita muliere, protensiones et contracti-
ones, iique totius corporis motus, quibus valentissi-
mus robore vir sit impar componendis. Hæc
omnia in somnum profundum desinunt; quo mu-
lier per aliquantum temporis, sensu motuque ad-
empto, sepulta jacebit. Deinde post aliquam in
ortui simillimo hoc somno moram, gemitus gra-
es et tardos reviviscens ducere; sonare intesti-
a incipere, aër e stomacho, e vagina serosus aut
anguineus humor rejici; recluduntur oculi, vultu
abor diffunditur, cum voce sensus redeunt, po-
remo omnia ad salutem quae sunt, signa jam ap-
rent; saepe tamen infirmae et tanquam contu-
e partes affectae aliquamdiu post percipiuntur.

Semper aliqua pars capitis, in aliis frons, in
iis tempora, maxime autem occiput, afficitur.
remit vertigo, aurium tinnitus, molestique arte-
arum temporum pulsus. Continetur saepe uno

aliquo capitis puncto dolor moleſtiſſimus, quem vomitus immanis haud raro comitatur. Dicitur hic *clavus hyſtericus*. Obfuſcantur ſaepe oculi caligine, quibus muſci quaſi obvolitare videntur vel ita arcte clauſi ſunt, ut recludi iterum vix poſſint; terribiles in modos iidem circumrotantur ſimul horrendae voces tolluntur, et, tanquam dolor ſubeſſet, pectus aegra manu percutit. Saepe vultus ſubito rubeſcit, et calore non mediocri afficitur. Eſt ubi pallor et frigus pro prioris rubedinis ſequitur (*a*). Nonnunquam per aliquot dies ſaliva fluit; quin et dentium dolor interdum morbus imitatur; nonnullis dentes ſtridunt, os ſpumeſcit, ut epilepſia correptis fit (*b*). Parum raro tuſſis abeſt, quae convulſiva aliquando fit cum tantis cordis palpitationibus, quantae ex intervallo aliquo exaudiantur. Spiritus varius eſt, pulſus arteriarum prope innumerabiles (*d*): nec in eadem muliere, etiamſi ſimilia mala et tempora ſunt, ſimiles hi quoque inveniuntur. Nonnunquam ſiſtit et ſpiritus et pulſus omnino ceſſent. Laboratur lipothymiis, cardialgiis, febri et vomitu violenti; utque morbo, qui Cholera dicitur, materia ſpecie conſtantiſſima per hunc rejicitur. Quod in vi aliquando icterum vertitur; quae ubi fiunt, v

pleru

(*a*) Aſtruc traite des malad. des femmes, vol 4. p.

(*b*) Hippocrat. Foeſii de morb. mul. lib. 1. § 5. p.

(*c*) Lieuteaud Precis, de la medicine pratique, p. 6

(*d*) Aſtruc loc. citat. p. 57.

plerumque tactus manu durus eſt, et prominet. Fumi acidi et corrodentes ſtomacho exhalantur, ſic ut ipſos dentes inficiant, eoque magis, quo diutius morbus duraverit; iidem aliàs putentes obſervantur. Dolet vehementer abdomen, et quaſi pulſare ſentitur, nec in una aliqua parte, ſed aliis poſt alias: alvus aliquando reſoluta cum teneſmo urget: ſed plerumque illa tamen obnixe dureſcit. In acceſſione, anus et rectum adeo contrahuntur, ut fiſtulam, qua liquor aliquis eo immitti ſolet, nequeant accipere. Aliquando renes, ureteres et veſica afficiuntur, ut omnia calculi mala ſimulentur: urina parca, difficillime, immani cum ardore, redditur; eſt ubi copioſa, et cryſtalli inſtar, pura mejitur; quod quidem SYDENHAMUS morbo proprium vel παθοſυνομονικον cenſuit. Eadem dolore et ſedimento admodum variat. Crura, brachia, et digiti, nervorum reſolutione et convulſionibus, ſubinde agitantur. Interdum aeque ſubito, ac in apoplexia fit, mente afflictae privantur: verum, quod in apoplexia non fit, paulo ante acceſſionem, maxilla inferior convellitur (*a*). Operae pretium eſt hanc obſervationem notare, quando a menſtruorum humore intus retento morbus profectus eſt, quo tempore illa erumpere nituntur, multa corporis loca, magiſque circa ventrem, pectus et cervices, cum dolore intumeſcere; quod uſque aegram male habet, donec vel vena ſecetur,

(*a*) Lieuteaud Precis, de la medicine pratique, p. 618.

cetur, vel ſanguis, naturae conſilio, per nares, pulmones, aut alias partes effluat: quo facto ſtatim hoc incommodum evaneſcit. Miras ardoris et frigoris vices mulieres percurrunt, quorum hujus frequentiſſimus in tergo ſenſus eſt. Per acceſſionem plerumque aegra vehementi ardore aeſtuat, in horrorem et frigus mox fere deſituro. Quin et mirum hoc in primis eſt, quod, quanquam toto corpore glaciei inſtar gelaſcente, pulſus non ſecus ac bene alicujus valentis rite ſe habet (a). Quandoque caput cum humeris ardent, mirum in modum reliquo corpore interim frigeſcente. Denique tanta eſt horum omnium varietas, ut dinumerari omnia prope nequeant. Nec animi affectiones quietiores ſunt; cachinni tolluntur enormes, quos moeſtitia, ſollicitudo et fletus, nulla apparente cauſa, ſequuntur. Amor, odium, ſpes, deſperatio, ex leviſſima quaque re, alternis vicibus ſeſe excipiunt: adeo ut propoſitum tenere aegrotans, aut conſilia ſequi certa, nequeat.

Univerſas hujus morbi notas ſupra neque comprehendere, neque ordine quo ſe oſtendunt, ſingulas perſequi licuit: nec fieri hoc potuit; quidem ſpecie, numero, et diuturnitate, pro cauſis acceſſionum, ſingularum temperamentis, pottura, et mobilitate partium, nunquam non vaant.

Qu

(a) Sydenham. loc. citat.

QUID INSECTA CADAVERA DOCEANT.

DE GRAAFFIUS, cum alicujus hoc morbo peremptae cadaver incidiſſet, nullibi vitium, praeterquam quod cordis ventriculi praeter naturam ſanguine coagulato diſtendebantur, invenit (*a*). Neque WILLISIUS quidem, niſi quod meſenterii laminas inter ſe junctas obſervavit (*b*). PANCREAS HIGHMORUS ſolum ulceratum ſe vidiſſe ait (*c*). Meſenterii venae turgeſcere et varicoſae eſſe nonnunquam obſervantur (*d*). DE GRAAFFIUS in pluribus hoc morbo jugulatis univerſa viſcera integra, et ſecundum naturam ſe habere comperit. Contra, cadavere alicujus hoc morbo extinctae inciſo, innumerabiles glandulae ſchirroſae, figuris et magnitudine variae, et durae adeo ut cultro contra reſiterint, per meſenterium in conſpectum datae ſint; uterus, ovaria, vaſaque ſpermatica, materie corrupta, lacti quod coit haud abſimili, infarcta ſint (*e*). Virginis ovaria, RIOLANUS, palmae magnitudine, materie ſeroſa turgere, tubumque Fallopianum, quam pro natura multo eſſe majorem comperit (*f*). RIVERIUS, marito orbae cujuſdam ovarium ſiniſtrum parvo ovo magnitudine par,

(*a*) De ſucc. pancreat. cap. 9. ex Elſnero.
(*b*) Patholog. cerebr. cap. 6.
(*c*) Diſquiſit. anat.
(*d*) Guarinon. Conſ. 484. Lud. Mercat. tom. 3. lib. 1.
Mannaget. miſcellan. curioſ. Amſt. 1674.
(*e*) Anthropogh. 2. c. 32.

par, et nigro colore imbutum, conſpexit, idemque cultro exploratum, nigrum quiddam gangrenoſi ſpecie intus continere (*a*). DIEMERBROECKIUS, pilae palmariae magnitudinem ſuperans ovarium, in quo viſcidum aliquid inerat, deprehendit. Idem, in aliis quoque ovariis, poſt necem inciſis, fulvo croceove colore humorem offendit (*b*). Puellae variis malis hyſtericis extinctae, in cadavere, inteſtina craſſa, parſque hepatis convexa liveſcere, vaſa ſpermatica ejuſdem viſcido ceruleo referta eſſe, ovaria, et tubi Fallopiani, materia, variis coloribus, et craſſitudine quoque varia, incredibilem in modum diſtendi, uterum perparvus eſſe, deprehenſa ſunt (*c*).

CAUSAE PROCATARCTICAE.

Morbum efficiunt, animus vehementius aut diutius in aliquid intentus, vel moerore (*d*), ira (*e*), aliiſve affectibus commotus (*f*); luxuria, immodicus cibi et potionis, maxime vinoſae, ſeu, quod vulgo dicitur, ſpirituoſae, uſus; cibi crudi et inflantes, acida liberius juſto aſſumpta, magis ſi vitae ge-

(*a*) Cent. 1. obſ. 60.
(*b*) Anat. lib. 1. cap. 23.
(*c*) Bonetus ſepulchret. anat. v. 3. p. 48.
(*d*) Plateri obſ. lib. 1. p. 190.
(*e*) Fred. Hoffmann. conſult. et reſponſ. med. cent. ſect. 3. caſ. 51. p. 234. Foreſtus, lib. 28. obſ. 28. v.
(*f*) Id. vol. 3. ſect. 1. cap. 5. p. 54 et 59.

iners nec actuoſum eſt ; jejunia (*a*), vomitus vio-
lentes, alvus ultra modum effuſa, inſolita fatiga-
tio (*b*), ventus nimia vel nulla, (*c*), menſtruorum,
ive major ſive minor juſto fluxus, vel hic totus
retentus, (*d*) fluxus lochiorum (*e*) vel haemor-
hoidum (*f*), e quacunque re, praeſertim ſubita a-
qua, ſicut iis quae adſtringunt (*g*), vel per fri-
us retentus (*h*) ; abdomen nimis compreſſum
): accedunt denique partus in alvo eliſus, diffi-
lis pariendi labor, aër calidior humidiorve. Po-
remo, quicquid vel nimiam ſenſilitatem acer-
, vel, ut humorum copia inutilis ad partes natu-
es derivetur, facit, vel excretiones naturales ul-
modo impedit, hujus morbi jacere ſemen po-
t.

Ab hoc loco non alienum eſt ſupra memoratis
ere, languidas et pituitoſas natura mulieres in
ue acerbas acceſſiones non incidere ac eae
irritabiliores ſunt, et pleniorem habitum ha-
; eaedem tamen deliquiis frequentibus oppor-
ores, leviſſimae cujuſque rei ſtrepitus, aut ſua-

(*a*) Sydenham. loc. ſupr. citat.
(*b*) Hippocrat. lib. 1. ſect. 5. p. 157.
Id. loc. ult. citat.
Id. Aphor. 57. lib. 5.
(*c*) Hoffman. v. 3. ſect. 1. cap. 5. obſ. 7. p. 61.
Id. cap. 6. obſ. 11.
(*d*) Id. conſult. et reſponſ. med. caſ. 99. p. 226.
(*e*) Juncker. conſpect. med. p. 195.
(*f*) Id. p. 330.

vis alicujus odoris, impatientes esse consueve-
runt (*a*).

QUIBUS ANNI TEMPORIBUS INGRUAT.

OMNIBUS hic morbus temporibus ingruit, ma-
gis vero hiemali vel autumnali (*b*); humidis a
frigidis tempestatibus, saevientibus magis omnib
συμπ]ομασι, fere revertitur; magis si calidi sicc
que dies aliquanto ante fuerunt (*c*), multae
eum sine ulla manifesta causa incidunt; aest
optime se habent.

QUARE MULIERIBUS FAMILIARIOR S
MORBUS QUAM VIRIS.

MULIERES imbecilliore corpore esse quam vi
e cutis illarum mollitie, et solidarum partium ela
citate minori, adparet (*d*); unde Hippocrates hu
diori eas temperamento esse (*e*), partesque hum
magis abundare (*f*) opinatus est; quam opi
nem experimenta probarunt (*g*): incisis enim
poribus, musculos muliebres graciliores, plus a
fibris passim interspersum, ossa leviora et m
densata, quotidie videre est: quo citius ad
tam aetatem ab iis pervenitur, cum mollior

(*a*) Fred. Hoffmn. vol. 3. sect. 1. cap. 5. p. 52.
(*b*) Nic. Piso, de morb. cognosc. et curand. v. 2. p
(*c* Avicenna, v. 1. lib. 3. p. 943.
(*d*) Hippocr. chart. de morb. mul. lib. 1. v. 7. p
(*e*) Id. natur. pueror. s. 6.
(*f*) Id. de gland. s. 11.
(*g*) Hales haemastat. p. 12.

rum vaſa et explicabiliora ſint (*a*); ad haec minus perſpirant (*b*), et arteriae earum imbecillius et anguidius pulſant (*c*).

SEDES MORBI.

QUIBUS ex obſervationibus diſci poteſt, mulie-rem habitum virili infirmiorem et in plenitudi-em procliviorem eſſe: quod utrumque, inertia et deſidia, huic ſexui communia vitia, conſuetudine auctum, confirmant: omiſſis exercitationibus, hu-mores per vaſa, praecipue abdominis, tardius feruntur; motus inteſtinorum periſtalticus debilitatur: digitatio, chylo in boni ſanguinis naturam mutando neceſſaria, deficit; eorum quae debent minus ſe-cernitur, quorum et proprietates in pejus eunt, ut minus etiam excernatur. Quae omnia, ſi animi affectiones et perturbationes, quibus opportuniores ſunt mulieres quam viri ſunt (*d*), accedunt, imperfec-tos ciborum concoctionis pravos effectus, languidi-orem humorum circuitum, nimiamque, cum reli-qui corporis, tum maxime primarum viarum mo-litatem, ducent. Has autem, ſaepe in mulieri-bus, ſemper in viris, morbi ſedes eſſe, eo judica-mus, quod adeo ſenſiles ſint, et cum univerſo corpore conſentiant: quos earum ſenſus et con-ſenſus probant cordis palpitationes, pulſus arteri-

(*a*) Boerhaav. de vir. med. cap. 13.
(*b*) Sanctor. ſect. 3. aphor. 72.
(*c*) Galen. de cauſa pulſuum, 3. 5.
(*d*) Bagliv. prax. med. lib. 1. p. 131.

arum inaequalis, ſudores frigidi, delirium, corpus convulſum atque animus deficiens, graves ventriculi dolores et inflammationes (*a*) ſequi conſueta. Haec tamen e leviſſimis cauſis nonnunquam oriuntur (*b*); ipſe anxietatem, vomitum, frigidoſque ſudores, pene ſtatim ex inciſo leviore plaga digiti vel ſi ulcus aliquod cruris (*d*) caſu irritatum eſt vidi ſupervenire: quibus ſimilia, ubi acre aliquid per anum immiſſum eſt, ubi inteſtina doluerunt aut lumbrici tenuem inteſtinorum tunicam irritarunt, ſimiles quoque ſenſus indicant.

Videmus igitur canalem alimentarium acutis mis eſſe ſenſibus praeditum; idem, per inexplicabilem hactenus cum univerſo corpore conſenſ in motus immanes partes etiam maxime diſſ conjicere ſaepe valet, et ab iiſdem his invic affici poteſt; quo fit, ut aptiſſimus ſit hic l ubi morbus infinitam prope malorum ſeriem c plexus, et univerſum corpus male afficiens, ſ ſuas collocet. Has autem ſedes eſſe, hinc pr pia morbi, evincunt, anxietas, nauſea, vomitus, cope, ventris murmura, et hoc genus alia, a ſio

(*a*) Foreſtus de ſtomach. affect. tom. 1. lib. 18. o p. 301. Medical Eſſays, vol. 1. art. 29.

(*b*) Foreſtus ſimile huic aliquid ex lacte in ventricul unte memorat, loc. ſup. cit. Videbis et aliud ab irri oeſophago tumore, Med. Eſſ. vol. 1. art. 28.

(*c*) Conſenſum hunc ventriculi cum reliquis corpor tibus, etiam probant motus toto corpore ab opiatis alii nenis excitati. Vide Wepfer. de cicut. aquat.

ſionibus fere nunquam non praecëuntia. Contra objiciatur, " acceſſiones aliquando a partibus ab in- " teſtinis et ventriculo remotis incipere, cumque " illa quieſcere, et affectu omni immunia eſſe vi- " deantur, ab iis morbi cauſam non eſſe peten- " dam." Sed futile hoc argumentum eſt; ſiquidem et affici locus aliquis, et affectus latere poteſt. Nonne enim graves dolores ab oneratis ſtercore inteſtinis, aut ſtomachi affectibus, ad caput ſaepe adſpirant, neque in locis primum affectis ulla tamen moleſtia ſentitur?

Tametſi hujus morbi, in ventriculo vel inteſtinis, nullo diſcrimine, principia collocavi, tamen frequentius et gravius his affici ille obſervatur, qui quidem ſuae conformationis proprium aliquid habet, quo prae caeteris fit, tum huic tum aliis morbis, ad ſe recipiendis idoneus. Nonne varia et diſſidentia hic ſymptomata ad alias aliorum corporum conſtitutiones, ſive ἰδιοσυγκρασεις, referenda videntur? Nonne etiam reliquas partes, ſi caetera paria ſunt, ut aiunt, magis aut minus afficiuntur, prout diatheſis hyſterica, ſi voce uti liceat, major aut minor contigit.

ALTERA MORBI SEDES.

In alteram nunc morbi originem male affectum, uti nobis videtur, uterum, demum inquirendum eſt. Ut canalis alimentarius, ita hic quoque inſigni

ſigni ſenſilitate pollet, ſimiliterque cum reliquo corpore conſentit.

Hi uteri ſenſus non ſolum ex fabrica ejus ſpongioſa, intertextis numeroſis vaſis ſanguineis et nervis, patent; verum etiam ex exquiſitis doloribus et aerumnis, quas ei infert inepta inter pariendum tractatio. Conſenſum ejuſdem cum toto corpore probant vomitus, convulſiones, et ſimilia, quae inflammato naſci utero (*a*) notum eſt, univerſorum artuum languor, cibi faſtidium, artuum delaſſatio, capitis, dorſi, et lumborum dolor, mulieribus, inter poſtque menſtruorum fluxum, conſueta; porro anxietas, ſpirandi difficultas, cordis palpitationes, ſyncope, vertigo; poſtremo, convulſiones, retentis menſtruis, ſaevientia.

Neque enim haec mala ad totius corporis pleniorem habitum referenda judico:

Primum, quia ſanguis corpore excretus iiſdem proprietatibus pollet, quibus intus retentus (*b*)

Deinde, quia mala, de quibus ſupra comprehenſum eſt, ex abundantia boni ſanguinis minime oriuntur.

Tertio

(*a*) Vid. Paul. Aeginet. lib. 3. cap. 64. et Joannis Varandaei de morb. mul. lib. 3. p. 142.

(*b*) Friend. Emmenolog. cap. 2. p. 60. Haller. prim. Phyſiolog. p. 335.

Tertio, quod eae quibus menſtrua omnino occluſa ſunt, quo tempore haec fluere debent, in utero, eique vicinis partibus, magna moleſtia affici ſolent, quae abſque ulla inanitione manifeſta protinus evaneſcit (*a*).

Denique, quod ante hunc fluxum, vel etiam in ipſo fluendi tempore, ſecta vena, largiorique, quam in ſana aliqua unquam factum eſt, copia ſanguinis emiſſa, tamen ſuo tempore, et ſolita ſaepe copia, menſtruorum humor erumpit.

Poſtremo, quod, ut longo medendi uſu edocti viri obſervarunt, mulieribus ad extremum imbecillitatis et inanitatis, veterantibus morbis, redactis, haec excretio ſaepe neque defuit, neque ſuas leges non ſecuta eſt (*b*).

Unde ſymptomata modo memorata, ex affectibus uteri cum corpore per conſenſum communicatis, orta eſſe conjicio, atque ex iiſdem hujus morbi malorum principium eſſe petendum; quam conjecturam vereſimillimam haec reddent.

Virgines

(*a*) Hippocrat. Foeſii, lib. 1. p. 589.

(*b*) Ramazinus monacham memorat decem annorum morbe labefactam, lectoque affixam, cui tamen menſtrua naturae legibus paruit. De morb. artificum, cap. 19.

Virgines pubeſcentes, ſi menſtruis primum fluxuris a vi aliqua contra reſiſtitur (*a*), aut quavis aetate mulieres, quibus difficile admodum illa erumpunt, graviſſimis hujus morbi acceſſionibus ſaepe torquentur (*b*) ; haeque ipſae tum demum acerbiſſimae fiunt, cum ejicere cohibitum humorem natura nititur (*c*) : Contra, ſi quando mala Hyſterica ſunt, neque peccatur in menſtruis, mitiora illa eſſe nunquam non obſervantur (*d*).

Sed et acrium humorum effluxio, qualis eſt fluor albus, qui dicitur, vel mola in pus abiens (*e*), vel concluſum utero aliud quidvis, eumque irritans, affectibus Hyſtericis occaſionem ſaepe dederunt (*f*).

Ad haec uterus cum vagina, adveniente jam acceſſione, vehementer agitantur. Ipſa mulier contrahi illum, in longitudinenem tendi, et ab alitero latere ad alterum moveri percipit (*g*). Interdum

(*a*) Aſtruc, loc citat. p. 65.

(*b*) Hoffman. loc. ult. citat. p. 54.

(*c*) Hippocrat. Foeſii, de morb. mulier. lib. 1. § v. p. 1

(*d*) Joannis Varandaei, loc. ſupra citat. p. 112.

(*e*) Maureceau maladies des femmes groſſes, liv. 3. c. 21. Boerhaav. de morbis nervorum, v. 2. p. 847.

(*f*) Joannis Varandaei, loc. citat. Caſper Bauhi theatr. anat. lib. 1. c. 39.

(*g*) Aſtruc, loc. citat. p. 64. Joannis Varandaei, citat. p. 116.

terdum dolor ſatis acutus accedit. Obſervatumque eſt poſiturae uteri prorſus mutatae notas non ambiguas non defuiſſe (*a*).

Porro ubi hic morbus poſt partum aliquam adgreditur, ab interno uteri vel vaginae ore incipere ſolet convulſio (*b*). Denique ſoluta acceſſione ſeroſus ſanguis (*c*) ſemper, interdum putens (*d*) humor, per vaginam effluit.

Poſtremo venus efficaciſſimum morbi auxilium, (*e*), qua, ut quaeque maxime religionis nomine, abſtinuit, ita affectibus Hyſtericis opportuna maxime fuit (*f*); atque hoc iis etiam magis uſu venit, quae ſigna deae olim ſequi ſolitae transfugae tandem deſeruerunt. Unde fit ut viris orbatae proniores in hanc peſtem quam aliae ſint (*g*).

Igitur ex omnibus, de quibus diſputatum eſt, muliebria corpora ſenſiliora et irritabiliora, ac

(*a*) Nic. Piſo, de morb. cognoſcend. et curand. lib. 3. p. 324.
(*b*) Fred. Hoffman. loc. ult. citat. p. 53.
(*c*) Capp. Aretaeus, de cauſis et ſign. morb. acut. lib. 2. p. xi. Galen. comment. in Hippocrat. lib. vi. de locis affect. c. v. Lomius, obſerv. med. lib. 2. p. 281. Aſtruc loc. citat. p. 55.
(*d*) Fred. Hoffman. loc. citat. obſ. 7.
(*e*) Haec opinio ubique conſtat inter auctores.
(*f*) Maureceau, loc. citat.
(*g*) Nic. Piſo, loc. citat. p. 322. Rodericus a Caſtro, de morb. mul. lib. 2. p. 154.

proinde imbecilliora quam virilia esse, apparent. Atque, omissa uteri ratione, in affectus Hystericos ut procliviores eaedem sint, necesse est. Quod si et uteri ratio habeatur, et duplex causa concurrat, mirumne alicui erit, si facilior etiam ad eas quam ad viros, ruenti pesti sit aditus?

DIAGNOSIS.

QUAM incertae sint hujus morbi notae omnes quamque aliis ei distinguendo parum sufficiant, e historia ante descripta patet. Tot in facies se ver tit, tot vultus induit, tot diversorum malorum pe sonam sumit, ut saepe experientia, cum ac medici sagacitate, priorque vitae generis et co poris habitus notitia, hoc inter et alia plurima m la solum discernere queant. Desunt omnia sig παθογνομονικα, quae dicuntur; ipseque SYDENH MUS dormitabat, cum urinam limpidam hyste cis malis propriam esse, aliis alienam, et pro tissimo illorum signo habendam, affirmaret. que enim malis hystericis talis urina propria neque, ut antea est dictum, in iisdem his sem invenitur.

Quibus prae caeteris dignosci morbus po haec sunt: Globus hystericus, et ante accessi cum aliae animi affectiones, tum maxime m accedunt, ipsa affectuum omnium diversitas, tusque eorum ab aliis ad alia loca transitus.

Proxi

Proximum nunc eſt affectuum hujus morbi ſingulorum rationes proponere; quod tamen duplici cauſa cenſui omittendum: ne hic ſermo, quem ab initio intra levioris opuſculi modeſtos limites coërcere propoſitum eſt, in immodicam longitudinem procedens turgeat; neve explicandi ſtudio in obſcura provectus, obſcuriora turpiter relinquam. Subtilium enim corporis noſtri partium fabrica, modusque, quo corpus et animus, nervorum ope, ſe mutuo agant, adeo incerta et incognita nobis ſunt, ut quibuſlibet rationibus evolvi poſſe non videantur. Quod ſi neque rationibus nullo experimento firmatis credi oportet, et hic experimenta ſunt; contra, ſi plurima conatibus noſtris ubique officiunt, ſpes fallunt, et intra optatam concludere metam cogunt, nonne in Baglivianum illud ridere videmur? "Latet, aeternumque latebit, minima illa ac ſubtilis, non ſolum a ſenſibus, ſed ab humanae mentis acie prorſus remota, ſolidarum aeque ac fluidarum corporis viventis partium textura."

PROGNOSIS.

Hic morbus minus periculi quam terroris habet (a). Pro vi et numero affectuum in eo ſeſe ſtipantium, et prout acceſſiones frequentiores aut diuturniores ſunt, ita de eventu judicandum eſt.

(a) Diuturnus quidem affectus eſt, minime tamen lethalis, Sennert. lib. de affect. § 5.

eſt. Supervacanei laboris eſſet, quando in praecipite ſtet afflicta, quando in tuto magis verſetur, percurrere: ſiquidem ex hiſtoria morbi periculi et ſalutis modum colligi licebit. Unam hanc tantum obſervationem proponam; quamdiu cordis et pulmonum actio manet, non eſſe metuendum; in maximo periculo eas verſari, quae gravidae, aut partu nuper levatae, in acceſſiones inciderunt; ubi cancri uteri aut ejus appendicum, vel ulcera aut tumores, morbum effecerunt, malum etiam eſt.

Curatio facilior in junioribus quam in ſenibus; in his etiam difficilior, ſi ad ſenectutis incommoda deterior corporis habitus acceſſit. Contra, illi ex levi aliqua vitae generis mutatione ſanantur (a). Si ante pubeſcentes annos affectus hyſterici fierunt (b), menſtruis jam primum erumpentibus, pere evaneſcunt, modo illae libere et nullo negotio fluant. Ubi iidem ex parentibus traditi ſaeviunt, ex leviore quaque re, cum tolli jam debuerint, currunt, triſte et inſanabile hoc genus habetur. Sunt quae in ipſa acceſſione pereunt, eae potius mum, quae imbecilliorem corporis habitum habent quaeve inter aegritudinem male curatae ſunt. autem acceſſione epileptica aut apoplectica gulari ſolent (d).

R

(a) Juncker. conſpect. med. p. 331.
(b) Hippocrat. coac. praenot.
(c) Aſtruc loc. citat. p. 103.
(d) Hoffman. loc. citat. p. 55.

RATIO MEDENDI.

TRIPLEX medendi ratio eſt.

Primum, Caſus morbum excitantes vitandi.

Deinde, Inſtantia mala levanda, acceſſioneſque tollendae.

Tertio, Inter ſingulas has corporis mobilitas demenda eſt.

Caſus morbum efficientes qui ſint, jam antea dictum eſt.

Protinus igitur ad ſecundam curandi rationis partem adgredior. Hic autem, ſi plenius corpus eſt, aut praeter naturam aliqua intus retenta morbum fecerunt, ante omnia ſanguinem mitti oportet (*a*); quod tamen aliis omnibus temporibus nocere conſuevit: quin et exitiale interdum idem hoc remedium fuit (*b*); ſiquidem in praeſens tantummodo tempus mulier levatur, corpus autem debilitatur, morbuſque laeſo ſic habitui certius

(*a*) Secari in talo vena plerumque ſolet ab iis qui in uſu medendi verſantur; magis ſi menſtruorum humor parum fluit.

(*b*) Sydenham. loc. citat.

tius inhaereſcit (*a*); adeoque in ipſis iis, quibus plenius eſt corpus, cavendum eſt, ne ſaepius juſto vena ſecetur: nam ſanguinis perdendi conſuetudo leviora quidem mala facit, ſed acceſſiones crebriores et graviores utique reddit.

Verum ſi inſtantium omnium peſtis mitti ſanguinem omnino cogit, quo tempore deficiens corporis robur vetat, eliciendus is paulatim eſt, vel ſugentibus hirudinibus, vel, ut CELSUS praecipit, cucurbitis admotis (*b*). Ubi vena neque ſecari debet, neque ſecta profuit, irritandi nervi ſunt, pluribus corporis locis aqua frigida ſparſis (*c*), pedibuſque eadem levatis: per anum immitti debent, ruta, camomelum, et ſimilia, quibus multum olei blandi ſit adjectum; praecordia et artus extremi perfricari (*d*); naribus odorem gravem ſpirantia admoveri: Hujuſmodi ſunt, aſſa foetida, oleum cornu cervi, ſal volatilis ammoniacus, pannus aceto acri tincta, plumae combuſtae, vel lucernae modo extinctae halitus (*e*), donec expergefacta ſit, vel ſternutatio cieatur (*f*). Quod ſi poſt omnia haec acceſſio adhuc manet, proxima cura eſt, ut per acria cataplaſmata (*g*), vel foetidis emplaſtri

(*a*) Hoffman. loc. ult. citat. p. 55. Lieuteaud, loc. cit. p. 620.

(*b*) De med. cap. 20. lib. 4. p. 232.

(*c*) Hippocrat. epidem. 5.

(*d*) Hoffman. loc. ult. citat. p. 57.

(*e*) Celſus, loc. ult. citat. p. 233.

(*f*) Hippocrat. aphor. 35. § 5. Aſtruc, loc. cit. p. 10

(*g*) Aſtruc, loc. citat. p. 117.

plaſtris (*a*) abdomini aut cavis pedibus impoſitis, excitetur. Nicotiani fumos, ſi a ceſſantibus, vel pertinaciter retentis menſtruis, morbus ortus eſt, in uterum immitti quoque oportet. Nonnunquam convulſionibus et vomitibus ita gravibus mulieres torquentur, ut ad opiata fugere neceſſe ſit; quae, niſi haec neceſſitas urget, poſt debitam inanitionem, ſolum dari convenit.

Reſtat nunc, ut de tertia medendi rationis parte verba faciam. Haec a leni vomitu (*b*), per ipecacuhanum, carduum benedictum, vel camomelum, excitato, recte incipi poſſe videtur; eoque magis, ſi ſub acceſſionis tempore opiatorum neceſſitas fuit (*c*). Hac ratione, in ſtomacho et inteſtinis ſordes ſemper abundantes rejici poſſunt. Porro, cum ad ultimas corporis partes eorum vis penetret, quicquid vel perſpirationem, vel aliud fluidis excerni debitum, impedit, id ſic citatus vomitus tollit; cujus quidem utilitatem, cum in hoc morbo, tum in omni nervorum reſolutionis genere, experientia docet (*d*). Poſt vomitum, aliquid, quod et purgat et roborat, ut tinctura Sthaei amara vinoſa, tinctura ſacra, aut ſimile aliquid,

(*a*) Forreſtus, lib. 28. obſ. 34.

(*b*) Acriter purgantia omnia fugienda; ſiquidem graves inde motus excitant. Hoffman. loc. ult. citat. p. 56. Lieutaud, loc. citat. p. 621.

(*c*) Hoffman. loc. ult. citat. p. 56.

(*d*) Cheyne on the Engliſh Malady, p. 207.

quid, recte datur: quo facto, et tuto et prosperè uti opiatis licebit. Nec liberior tamen eorum usus utilis est; quoniam, ut minus prosint, nisi portionibus usque auctis, vel brevis consuetudo efficit; nec sine magno malo ponere, quo tempore velis, post longiorem usum, eadem licebit.

Proximum nunc est, quicquid vel impedit, vel omnino menstrua occludit, ejus tollendi proponere rationem. Si vel in uteri vasa sanguis languidius influxit, vel illorum extrema nimis constricta sunt, unde vi a tergo sanguinem citanti, nimis quoque contra resistitur, utrumque enim fieri potest, prout haec aut illa causa fuit, ita diversa sequenda curandi ratio est. Si sanguis languidius in uterum influit, citandus is primum est: huic consilio aloë, parvae mercurii dulcis portiones (*a*), concussus electricus (*b*), elleborus niger (*c*), gummi foetida (*d*), potissimum conveniunt: prodest etiam balneum, et arteriarum crurum, solennem menstruorum tempore, compressio: atque hoc [illud] ne tempus est, quo maxime naturae sit succurrendum

(*a*) Astruc loc. supr. citat.

(*b*) De Haen, rat. medend. p. 239.

(*c*) Hunc nunquam non profuisse pro emenagogo detestatur Mead. Cochleare parvum hujus tincturae, bis in aquae calidae cyatho, dare consuevit. Monit. med. cap.

(*d*) Pleniorem habitum habentibus aloën gummique resina nocere credidit Hoffmannus, loc. modo cit. p. 56-7.

dum; aliis temporibus alienus omnis fere curandi labor est.

Si uteri vasa constricta, et nimis sanguini resistentia menstruis offecerunt, resolvi illa simul debent, tepidi lactis aquaeque halitibus extrinsecus adhibitis, vel ipsa illa in uterum intro immitti; non inutile est, atque per anum insinuari emolientes clysteres oportet (*a*). Ubi cessantium haemorrhoidum soboles morbus est, eadem praestanda sunt, et praeter haec, sulphuris usu facilis alvus servanda; acriter purgantia vitanda, sugentibus hirudinibus, sanguis per anum eliciendus; unde saepe fit, ut justus fluxus restituatur (*b*).

Nunc demum ad id perventum est, quod propius ad curationem pertinet. Ventriculi et intestinorum tonum roborant, et horum nimiam irritabilitatem tollunt, tum opiata caute data, chalybs, folia aurantiorum (*c*), tum alia firmantia et antispasmodica. Verum si jam alicui morbus assuevit, certior curandi ratio nulla est, quam ut, illis omissis, ad solitum vitae genus afflicta redeat, et has tamen leges observet (*d*).

(*a*) Si omnes conatus in reducendis menstruis frustra sunt, per fonticulos arte factos tentandum auxilium est.

(*b*) Hoffman. consult. et responsi. med. cent. 2 et 3. sect. cas. 43. p. 224.

(*c*) Observat. Pract. Maximiliani Lochet. p. 45.

(*d*) Hoffman. loc. ult. citat. cas. 43.

Victus ejus generis esse debet, quod quam maxime alit, facillime concoquitur, et inflammationibus minime opportunum est ; cibi non multum simul (*a*), sed saepius sumi. Ita enim fiet, ut et facilius, et perfectius is in sanguinem mutetur, malaeque digestionis incommodis occurratur.

Aqua vel pura, vel certis ei rebus nutura mixtis, caffe et vina, potui danda sunt. Aqua frigida optime cibum digerit ; optime humorum servat tenuitatem. Eadem ante somnum pota cum putens aut acidum quidvis ventriculo fort conclusum dilutum abluat, quietem per nocte conciliabit, et una vel altera ante jentaculum hora, si iterum fuerit assumpta, cibi adpetitum acuet. Aquae, cui alias res natura immiscuit, i dem sunt affectus ; et praeter hos, menstruorum fluxum et potenter regit (*b*), et animi langue rem hujus morbi toties comitem tollit (*c*). Sae hystericis in vitiis caput dolet, magisque post bum, quia debilior ventriculi tonus est, quam concoctio rite procedat, sub hoc casu efficax m dicina caffe est, et plerisque etiam grata (*d*).

Vini

(*a*) Impura corpora, quo magis nutriveris, eo magis das. Hippocrat. aphor. lib. 2. sect. 2.

(*b*) Hoffman. v. 3. sect. 1. cap. v. p. 56.

(*c*) Cheyne, loc. citat. p. 210.

(*d*) Cum stomachus valde debilis sit, tribus post pran horis, dolore capitis, gravitate, moerore, vexari inc

Vinum rarius datur, quod tamen in paucis ſane morbis magis deſideratur, utiliuſve dari, quam in hoc, poteſt, maxime, ſi qua ei non multum aſſuevit. Saepe Sydenhamus profuiſſe vinum comperit. (*a*). Fullerus, cuidam mulieri acceſſiones pertinaciter diuturnas, fruſtra aliis medicamentis curatas, per hoc ſanatas oſtendit (*b*). Idem rite miniſtratum et ventriculum et inteſtina roborat et hilares animos facit. Hoc conſilio, ex eorum genere, quae roborant et optime fermentata ſunt, aliquid eligendum eſt, ne turbas in ventriculo jam ultro iis obnoxio moleſtas forte excitet.

Si horum omnium nihil profecit, vehementes et ſubitae animi perturbationes, ultimum auxilium, ſollicitandi ſunt; his enim Epilepſias (*c*), et alios nervorum morbos ſublatos fuiſſe conſtat; quin et ipſe hic, de quo agitur, morbus, aliis re-

e quoniam a ſtomacho male digerente fiunt, duos vel caſſe cyathos haurio, et momento temporis, ac fere ad aculum a malis praedictis me ſtatim libero. Bagliv. Prax. d. lib. I. p. 76.

) Sydenham. loc. citat.

) Medicin. Gymnaſt. p. 131.

) Barthol. hiſt. anat. rarior, c. iii. hiſt. xli. miſcell. ac curioſ. d. II. ann. ix. obſ. clxxxix. d. III. ann. ix. x. ſeq.

bus fruſtra tentatis, ſimili rationi aliquando ceſſit (*d*).

In ſummum tamen, vix ulla ſpes in ſola medicina poſita eſt. Levare ea quidem pro tempore ſolet, non etiam ſanare. Si quam quis perſanare velit, ad exercitationem fugiendum eſt. Sola haec perpetuo prope auxilio eſt (*a*). Utiliſſima equitatio eſt; verum ſi agitari prae imbecillitate mulier nequit, aliquanto ante ambulare et perfricari eam oportet, vel per levem planitiem vehi; prius quoque vehi et perfricari, quam in frigidam aquam deſcendere (*b*). Sic enim, ſi qua admodum infirma eſt, eam aqua frigida, alias nocitura, juvat. Neve exercitationum taedium aegra capiat, eae quam maxime variare debent; "Nam "levat laſſitudinem etiam laboris mutatio; eum- "que, quem novum genus cujuſdam laboris pre- "ſit, id quod in conſuetudine eſt, reficit (*c*). Exercitationis autem plerumque finis eſſe debet ſudor, aut certe laſſitudo, quae citra fatigationem ſit (*d*).

Poſtrem

(*a*) L'hiſtoir. de l'acad. des ſciences, 1752.

(*b*) Sufficiens labor, et humectatio corporis, plus valet quam univerſus medicationis adparatus, optima licet methodo inſtitutus. Junker. conſpect. medicin. p. 334.

(*c*) Fuller. loc. citat. p. 142.

(*d*) Celſus, loc. citat. cap. 3. p. 26.

(*e*) Id. cap. 2. p. 23.

Poſtremo, cum aliis hominibus alia corporis conſtitutio ſit, magiſque etiam foeminis (*a*), ratio curandi aeque varia ſequenda eſt, idem in aliis mulieribus non ſemper auxilio erit, nec in eadem, aliis temporibus. Prius igitur quam quis ad curationem ſe accingat, mulieris conſtitutionem, vitae genus, et ſimilia alia, ſcire oportet. Semperque hoc ſervare, ſi prava quaevis conſuetudo morbum effecit, eam non ſubito, ſed paullatim eſſe mincendam (*b*). In excitantes etiam morbum cauſas inquirendum eſt, videndumque, graveſne animi motus agitatam aliquando mulierem torſerint, quibus nihil proclivius vel excitat, vel excitatum auxit morbum, aut curationem magis impedit. Quocirca omnibus modis hilaris et placatus animus, quod quidem per ſe ad ſanationem morborum magnopere pertinet (*c*), reddi debet; injucunda et moleſta omnia ablegari, gaudia eaque varia, agitari; ne eadem ſemper objecta faſtidium tandem moveant: quapropter, potius per regionem voluptuaria

(*a*) Hippocrates, enumeratis temperamentorum mulierum varietatibus, ait, " Eum autem, qui haec recte tractare volet, mulierum naturas, et temporum opportunitates, et aetates, et anni tempeſtates, et loca, et ventos, ſemper dignoſcere oportet." Foeſii, p. 204, 5.

(*b*) Cum quis aliquid volet mutare, paullatim debebit aſſuescere. Celſus, loc. citat. cap. 3. p. 25.

(*c*) Cappod. Arctaeus, lib. 1. de cauſ. et ſig. morb. diuturn. p. 57.

ria varietate amoenam, quam per notam, eoque minus gratam, eundum eſt.

Aër apertus, purus et ſiccus, quantum fieri poſſit, trahendus, quippe qui ſanationem multum expedit; eoque magis, quo imbecillior adhuc mulier eſt. Nam ut vetus HIPPOCRATES olim obſervavit, " Aër in omnibus quae corpori accidunt, maximus eſt et auctor et dominus, cujus potentiam diligenter perſpicere opor" tet (*a*)."

Jamque reſtat, ut praeceptoribus meis celeberrimis propter labores in me collatos gratias agam. Nae ego me olim felicem fuiſſe existimabo, quod viros tam graves et doctos per annorum ſpatium audiverim, quodque horum auſpiciis, tantum temporis medicinae ſtudiis dederim.

(*a*) Lib. de flatibus. § 4.

FINIS.

ERRATA.

P. 7. l. 8. pro, inter ſe junctas, lege, inter ſe ſejunctas. P. 8. l. ult. not. pro, Id. leg. Hoff. P. 13. l. 23. delet. et add. ?. P. 14. l. 12. pro, poſtque, leg. anteſque. P. 25. l. 18 et 19. pro, panmus, leg. pannus. P. 26. l. 2 pro, inflammationibus, leg inflationibus. P. 28. lin. 1. pro (a) leg. (d) l. 3. ib. pro (b) leg. (a) l. 5. ib. pro (c) leg. (b) l. 6. ib. pro (d) leg. (c) l. ult. ib. pro (e) leg. (d). P. 29. not. l. penult. pro, Arctaeus, leg. Aretaeus.